

na drugu krajnost konavoskog društva. Ističe se negativan stav prema izvanbračnosti što ima za posljedicu veliki postotak nahoda. Autori se ograničavaju samo na opis pojave, a nekim demografskim pokazateljima pokazuju koliko je težinu proživljavala ta skupina.

Grafike i tablice što ih nalazimo na zadnjim stranicama knjige govore nam o laganom opadanju postotka Hrvata u nacionalnoj strukturi od 1880. do 1991. Tako statistički podaci pokazuju opadanje tog postotka sa 99% 1880. na 91% 1991. godine. Autori donose i precizne statističke podatke o nacionalnim manjinama čiji broj raste, te daju puni uvid u nacionalnu strukturu stanovništva Konavala u istom razdoblju. Zadnje stranice posvećene su dobnoj i spolnoj strukturi stanovništva na nekim primjerima iz XVII., XIX. i XX.st.

Iako je sadržajno vezana samo za područje Konavala, način na koji autori prenose čitateljima brojne podatke vrlo je prihvatljiv i pregledan, odnosno, princip se ne sastoji od pukog nabiranja brojčanih podataka u tekstu već i njihovim tabelarnim i grafičkim prikazom. U ovom djelu nalazimo najopširniji i najiscrpniji demografski prikaz jednog prostora na jedan krajnje znanstven način, što upućuje na golem doprinos demografskoj povijesti ne samo Konavala i Dubrovnika.

Nikša Varezić

**DVIJE KNJIGE U NOVOME NIZU
POVIJESNOG DRUŠTVA O. KRKA
L. MARGETIĆ O BAŠČANSKOJ PLOČI
M. i P. STRČIĆ O I. ČRNČIĆU**

Agilno Povijesno društvo otoka Krka, član Društva za hrvatsku povjesnicu u Savezu povijesnih društava Republike Hrvatske, 1970. godine pokrenulo je ediciju "Krčki zbornik", od koje je do sada objavljeno 39 svezaka. Ovo je krčko društvo od 1971. god. objavilo i 33 sveska "Posebnih izdanja",

a glavni je urednik Petar Strčić. Godine 1997. isto je krčko društvo pokrenulo novi niz: Mala knjižnica "Krčkog zbornika", čiji je glavni urednik Milan Radić. U toj seriji iz tiska su izašle dvije knjige. Prva je djelo akademika Luje Margetića, *O Baščanskoj ploči*; uvodna slova napisali su Milivoj Dujmović i Petar Strčić. Enigma Baščanske ploče, već gotovo stoljeće i pol od Dorčićeva otkrića, intrigantna je i inspirativna tema i predmet najrazličitijih znanstvenih promišljanja. Niz paleografskih, jezikoslovnih, povijesnih i književnih interpretacija u novije je vrijeme proširen i obogaćen ne samo novim tumačenjima i prijedlozima rješenja nekih još nerazriješenih pitanja strukture i kompozicije teksta, već i posve originalnim pravno-povijesnim spoznajama. Riječ je o radovima akademika Luje Margetića, "O Baščanskoj ploči" i mr. Matea Žagara, "Kako je tkan tekst Baščanske ploče", koji su 1997. g. tiskani u izdanjima Povijesnog društva otoka Krka - prvo u novopokrenutom nizu Mala knjižnica "Krčkog zbornika", sv.1., a drugo u nizu "Posebna izdanja", br. 31. (suzdavači su Hrvatsko filološko društvo i Povijesno društvo otoka Krka).

Uspoređujući ova dva rada nemoguće je ne uočiti originalnost Margetićeva pristupa utemeljenog na rezultatima njegovih dugogodišnjih pravno-povijesnih istraživanja, uz ostalo, i hrvatskoga ranog srednjovjekovlja. Sintezom paleografskih i povijesnih metoda, propitujući i uspoređujući ranija čitanja Baščanske ploče i tražeći za njih potvrde u drugim povijesnim izvorima, Margetić dolazi do novih spoznaja i predlaže nekoliko posve originalnih rješenja. Zaključke svojih istraživanja sažeto je iznio već u uvodnom dijelu rada da bi ih zatim dokazao detaljnom raščlambom teksta u deset susljednih poglavlja: I. Uvod, II. Datacija, III. Posli - čitanje 5. i 6. retka, IV. Okolnosti nastanka Baščanske ploče, V. Pojava novih slova u Baščanskoj ploči, VI. Krajina, VII. Sv. Lucija kao domus formata, VIII. Struktura i poruka Baščanske ploče, IX. Nerazjašnjena pitanja, X. Prijedlog čitanja Baščanske ploče.

Već iz navedenih naslova razvidno je kako su problemi koje ovaj rad pokušava razriješiti uglavnom paleografski i povijesnopравни. Zanimljivo je međutim napomenuti da Margetić uz nekoliko potpuno originalnih rješenja, potvrde svojih povijesnih spoznaja uglavnom nalazi u prihvaćanju Črnčićevih prijedloga čitanja Bašćanske ploče. U isto vrijeme Žagar, u ranije spomenutom radu, kao osnovu za svoja istraživanja uzima doskora neupitan znanstveni doprinos Branka Fučića. Prosudujući da su upravo Fučićeva istraživanja “posljednjih pedesetak godina naj snažnije pomaknula granice znanja o Bašćanskoj ploči”, Žagar prihvaća Fučićevo čitanje natpisa i drži ga “u današnjim okvirima našeg znanja konačnim”. Ne odričući vrijednost Žagarovu radu, moramo upozoriti da Margetićeva interpretacija značajno širi dosadašnje spoznaje i predlaže nova promišljanja nekih već uvriježenih rješenja. Uz ostalo, osobitu pažnju Margetić je poklonio utvrđivanju točne datacije Bašćanske ploče i vrlo argumentirano ustvrdio da se radi o 1105. godini. Prema njegovom tumačenju izrada predloška i klesanje Bašćanske ploče pada u najtragičnije doba ranije hrvatske povijesti, kada nakon propasti Kraljevstva Hrvatske i Dalmacije, Hrvatska priznaje vlast ugarskoga kralja Kolomana (1102.), da bi to isto učinila i Dalmacija 1105. Prema njegovu mišljenju predložak darovnice izrađen je u proljeće 1105. godine, neposredno prije nego što će i Dalmacija priznati ugarsku vlast. Za sam tekst, međutim, Margetić tvrdi da se odnosi isključivo na vrijeme kada je Dalmacija bila sastavni dio jedinstvenog Kraljevstva Hrvatske i Dalmacije, te da Krk, kao dio Dalmacije preko Bašćanske ploče, spominjući kralja Zvonimira daje na znanje da još uvijek priznaje Regnum Croatiae et Dalmatiae. Zbog toga on ističe kako političko značenje Bašćanske ploče “premašuje njezin paleografski i lingvistički aspekt” premda im ne umanjuje važnost. Uoči skorog obilježavanja 900. obljetnice nastanka Bašćanske ploče, ovaj rad akademika Luje Margetića zavrjeđuje

osobitu pažnju hrvatske kulturne javnosti i izravno potiče na nova znanstvena proučavanja.

U drugoj knjizi ove edicije uredništvo je objavilo prvi opsežniji kritički prikaz života i djela znamenitog Krčanina dr. Ivana Črnčića. Rezultat je to višegodišnjih književno-povijesnih istraživanja, mnogih ranijih znanstvenih priopćenja, tiskanih radova i priloga prof. dr. Mirjane Strčić i dr. Petra Strčića, znanstvenika koji se već desetljećima bave Istrom i Kvarnerskim otocima u 19. stoljeću.

O životu i djelovanju dr. Ivana Črnčića, poznatog slavista i povjesničara, doktora bogoslovlja i dugogodišnjeg ravnatelja Zavoda Sv. Jeronima u Rimu, dopisnog člana JAZU (sada HAZU) od 1882. godine, doskora se i nije znalo više od nekoliko šturih enciklopedijskih natuknica. Radovi o Črnčiću, u proteklih sto godina, obrađivali su uglavnom njegovu znanstvenu djelatnost. Samo dva obimnija životopisa napisana su prigodno. Prvi je, kao opsežniji nekrolog Črnčiću, napisao Tadija Smičiklas (objavljen je u Ljetopisu JAZU, 1898.g.), a drugi Vjekoslav Štefanić, o 40-godišnjici njegove smrti (1937.g.). Međutim, kao i nekoliko enciklopedijskih natuknica, oba ova živoopisa donose tek nešto šire elementarne biografske informacije. Sustavnijim istraživanjem i proučavanjem Črnčićeva života i djela započeli su autori ove knjižice prije desetak godina, a prve rezultate svojih istraživanja objavili su 1986. i 1994. g. kao “Prilog za Črnčićevu biografiju”. U ovom su izdanju, s vremenske distance od cijelog stoljeća, nastojali kritički prikazati i ocijeniti Črnčićevu ličnost i okolnosti u kojima je živio i radio, ističući pritom dosad uglavnom zanemareno i široj znanstvenoj javnosti nepoznato Črnčićevo nacionalno-političko djelovanje. Sintezom književno-povijesnih istraživanja autori su otkrili dosad neistražena vrela i osvjetlili Črnčićev lik s ranije manje znane strane. Prema iznesenim spoznajama i kritičkoj ocjeni autora, Ivan Črnčić svrstava se u red najzaslu-

žnijih hrvatskih narodnih preporoditelja i ističe kao "izrazit primjer oštrog i upornog borca protiv denacionalizacije hrvatskog puka". Radnju upotpunjuje i prvi cjeloviti popis radova dr. Ivana Črnčića, te izbor literature - kao prilog za bibliografiju, a izradila ga je Snježana Hozjan. Na kraju su priloženi i sažeci na talijanskom i engleskom jeziku, bilješka o autorima i kazala imena i mjesta. Uvodnu riječ napisao je recenzent akad. Hodimir Sirotković.

Obje knjige u novome knjižnom nizu pokazuju osnovno usmjerenje nakladničke djelatnosti Povijesnog društva o. Krka, a to je

poticanje novih istraživanja krčke kulturno-povijesne baštine i promicanje novih spoznaja o povijesti ne samo otoka već i dosad nepoznatog kulturnog i društvenog djelovanja istaknutih Krčana. U okviru toga osnovnoga usmjerenja u prvome je planu objavljivanje rezultata istraživanja i proučavanja vrlo bogate glagoljske baštine o. Krka; najpoznatiji je spomenik te baštine upravo Bašćanska ploča, dok je najpoznatiji istraživač dr. Ivan Črnčić. Objavljujući dvije prve znanstvene knjige u novome knjižnom nizu upravo njima Društvo s uspjehom potvrđuje svoja višedesetljetna nastojanja u toj oblasti.

Marta Jašo

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LI
ZAGREB 1998.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LI, str.1- 197, Zagreb 1998.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povijesnicu

Redakcijski odbor

Mirjana Gross

Ivan Kampuš

Franko Mirošević

Ivica Prlander

Tomislav Raukar

Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlander

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:

ABC Clio

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povijesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:

Horetzky